

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

РАЗПОРЕЖДАНЕ

гр. София, 22.06.2026 г.

Постъпило е искане по чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ от Министъра на правосъдието за приемане на тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на ВКС по въпроса:

„Предвижда ли разпоредбата на чл. 391, ал. 1 ГПК презумпция за обезпечителна нужда при предявен иск за парична сума, или съдът е длъжен във всеки отделен случай да извършва конкретна и индивидуализирана преценка за наличието на опасност от затрудняване или невъзможност за изпълнение, и при какви критерии – например при съобразяване основанието на иска, вероятната му основателност и съразмерността на исканата обезпечителна мярка с оглед засягането на правната сфера на ответника?“

В искането се сочи, че по повод работата на Министерство на правосъдието по изготвянето на проект за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс е установена устойчива и непротиворечива съдебна практика относно условията за допускане на обезпечение по граждански дела, която крие потенциален риск от засягане и произволно ограничаване на правата на широк кръг от граждани, както и от евентуално ангажиране на отговорността на Държавата за нарушаване на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ) и първия допълнителен протокол към нея („Протокол № 1“). Цитирана е многобройна практика на съставите на ГК и ТК на ВКС, по смисъла на която при искане за обезпечаване на паричен иск нуждата на ищеца от обезпечение на иска се предполага, освен ако не са налице конкретни доказателства, които да я изключват. Изтъкнато е и застъпеното становище в някои от актовете, според което в тежест на ответника в обезпечителното производство е да установи при условията на пълно и главно доказване, че имущественото му състояние изключва всякаква нужда на ищеца да иска обезпечение.

Така утвърдената съдебна практика се изразява становище, че не съответства на действащата правна и обществено-икономическа среда, поради което следва да бъде преосмислена. Същата е породена от реакция на широко разпространени случаи, при които длъжниците укриват имущество, като това е било особено характерно в условията на неукрепнала пазарна икономика с голяма динамика на задълженията, съсредоточени предимно в рамките на страната. В съвременните условия обаче, съществуват по-

ефективни механизми за принудително изпълнение: регулаторни режими, гарантиращи платежоспособността на определени категории длъжници; разширени задължения за застраховане при упражняване на дейности с повишен риск; значително по-широк достъп до информация за имущественото състояние на страните.

Според Министъра на правосъдието възприетият подход при тълкуване на закона на практика води до ограничаване на задължението на съда да извърши самостоятелна и индивидуализирана преценка въз основа на фактите по делото и с оглед спецификите на всеки отделен случай. Доколкото обезпечителното производство допуска предварително и често съществено засягане на имуществената сфера или стопанската дейност на ответника преди установяване на претендираното право, то е необходимо да се създаде съдебна практика, която утвърждава задължението за стриктна, задълбочена и конкретна преценка за наличието на обезпечителна нужда, като не се акцентира върху нейното предполагагане „а priori“. В противен случай се създават предпоставки за злоупотреба с процесуални права от страна на ищеца, което потенциално може да превърне производството от средство за гарантиране на изпълнението в инструмент за натиск. В подкрепа на тази теза Министърът се позовава на правото на ЕС и практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

Като пример се сочат разпоредбите на Директива (ЕС) 2024/1069 на Европейския парламент и на Съвета от 11 април 2024 г. относно защитата на лица, ангажирани в публично участие, срещу явно неоснователни искове или съдебни производства, с които се злоупотребява („стратегически съдебни производства, насочени срещу публично участие“). Изтъкнато е, че с приемането ѝ се признава съществуването на явление, при което субекти, действащи в противоречие с обществения интерес, но и разполагащи със значителни финансови ресурси, злоупотребяват чрез използване на съдебни производства като средство за натиск върху лица, ангажирани в публично участие, включително чрез мерки със „смразяващ ефект“ (каквито представляват обезпеченията). Отделно от това, в искането си Министърът се позовава и на утвърденото в практиката на ЕСПЧ изискване за осигуряване ефективната защита на основните права, гарантирани от ЕКПЧ. По смисъла ѝ мерки, които засягат имуществената сфера (като запори и възбрани), представляват намеса по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1 към КЗПЧОС, но може да повдигнат въпроси и за приложението на други разпоредби от Конвенцията, като например чл. 10 (свободата на изразяване), особено при мерки, засягащи дейността на журналисти. Всяка намеса както в правото по чл. 1 от Протокол № 1, така и в правото по чл. 10 от Конвенцията, трябва да бъде на първо място законна, да преследва легитимна цел и да бъде пропорционална на преследваната цел в контекста на конкретното дело. Въвеждането на презумпция за допустимост на държавна намеса в имуществото на лицата не съответства на тези стандарти.

Така, в делото „Anti-corruption Foundation (FBK) and Others“ с/у Русия, жалби № 13505/20 и 138 други, § 91, 16 декември 2025 г., ЕСПЧ установява нарушение именно поради липсата на индивидуализирана фактическа обосновка на наложените запори, като подчертава необходимостта от конкретни мотиви, гарантиращи защита срещу произвол. Аналогично, в делото „Тодоров и други“ с/у България съдът в Страсбург приема, че дори законова презумпция не може да оправдае липсата на конкретна съдебна преценка, когато това води до непропорционална намеса в правото на собственост. Съгласно решението „Maniscalco“ с/у Италия, жалба № 19440/10, 2 декември 2014 г., обезпечителни мерки като налагането на запор представляват форма на контрол върху ползването на собствеността по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1, поради което тяхното прилагане следва да е законно и пропорционално, и да се основава на преценка относно риска от неправомерно разпореждане с имуществото (опасност от неизпълнение на решението – „periculum in mori“) и вероятна основателност на претенцията („fumiis boni iuris“). От гледна точка на свободата на изразяване по чл. 10 ЕКПЧ, Съдът последователно подчертава, че финансовите тежести и процесуалните мерки могат да имат „смразяващ ефект“, особено по отношение на журналисти и лица, участващи в обществен дебат, като този ефект може да бъде налице дори когато жалбоподателят не е доказал, че би имал затруднения с плащането на обезщетението или глобата („Anatoliy Yeremenko“ срещу Украйна, жалба № 22287/08, § 55, 15 септември 2022 г.; „Monica Macovei“ срещу Румъния, жалба № 53028/14, § 96, 28 юли 2020 г.). В по-новата си практика, включително по делото „Novaya Gazeta и др.“ срещу Русия, жалби № 11884/22 и 161 други, § 50, 138, 11 февруари 2025 г., ЕСПЧ изрично приема, че налагането на запори върху банкови сметки може да представлява такава намеса, когато не е обосновано с релевантни и достатъчни мотиви, включително и когато не е направена изрична и подробна преценка за баланса на интересите на страните по делото. В решението по дело „Timpul Info-Magazin и Anghel“ срещу Молдова, жалба № 42864/05, § 39, 27 ноември 2007 г., се отбелязва още, че подобни мерки могат да доведат до фактическо заглушаване на критичен глас и ограничаване на общественения дебат.

В изложениия контекст Министър изтъква, че прилагането на презумпцията за обезпечителна нужда, без извършване на конкретна и индивидуализирана преценка на риска и последиците от налагане на обезпечителна мярка по всяко отделно дело, е трудно съвместимо с изискванията за законност, необходимост и пропорционалност, доколкото допуска значително засягане на права без достатъчни гаранции срещу произвол и без опит за постигане на справедлив баланс между интересите на страните. Застъпва позицията, че макар и в обезпечителното производство да не съществува конкретно правило за тежестта на доказване, по аналогия от чл. 154 ГПК следва да се приеме, че доказателствената тежест е за лицето, което иска защита на правата си от съда (т. е. за ищеца). Разяснява също така, че проблемът следва да бъде разрешен по тълкувателен път, а не чрез изменение на нормативната уредба. Правилата за обезпеченията, които съществуват в действащия ГПК, са въведени в България със Закона за гражданското съдопроизводство

от 1930 г. (отм.) под силно германско влияние и на практика напълно съответстват по съдържание на съвременната уредба на обезпеченията по германското процесуално право - § 935 във връзка с § 917 - 921 от германския Zivilprozessordnung (Уредба на гражданския процес, т. е. Граждански процесуален кодекс). При това положение намира за абсолютно неудачно да се въвежда след почти 100 години нова правна уредба на предпоставките на обезпечението или правилата относно гаранциите. Предлага три алтернативни подхода, които да бъдат възприети при постановяване на тълкувателното решение: 1) да се отрече презумпцията за наличие на обезпечителна нужда при паричните искове и да се създадат заместващи критерии, които да насочват съдилищата относно нейното установяване; 2) при произнасянето съдът да се ръководи от преценка за пропорционалност, като съпоставя интересите на кредитора и длъжника; 3) да се ограничи приложението на презумпцията за наличие на обезпечителна нужда само до някои определени искове за парични вземания и с оглед убедителността на представените писмени доказателства в подкрепа на предявения иск.

Предвид изложеното и на основание чл. 128, ал. 1 вр. чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ и чл. 2 вр. чл. 6 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от ОСГК, ОСТК и ОСГТК на Върховния касационен съд (приети с решение на Пленум на ВКС от 15.11.2016 г.)

РАЗПОРЕЖДАМ:

I. Да се образува тълкувателно дело № 4/2026 г. по описа на ВКС - Гражданска и Търговска колегии, за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос, поставен в искането на Министъра на правосъдието:

„Предвижда ли разпоредбата на чл. 391, ал. 1 ГПК презумпция за обезпечителна нужда при предявен иск за парична сума, или съдът е длъжен във всеки отделен случай да извършва конкретна и индивидуализирана преценка за наличието на опасност от затрудняване или невъзможност за изпълнение, и при какви критерии – например при съобразяване основанието на иска, вероятната му основателност и съразмерността на исканата обезпечителна мярка с оглед засягането на правната сфера на ответника?“.

II. Определям комисия от състава на съдиите в Гражданска и Търговска колегии за изготвяне на проект за тълкувателно решение в състав: докладчици - съдиите **Бонка Йонкова** (ТК) и **Хрипсима Мъгърдичян** (ГК).

III. Делото да се докладва на посочената комисия за произнасяне по чл. 7.1 от Правилата за приемане на тълкувателни решения от ОСГК, ОСТК и ОСГТК на Върховния касационен съд (приети с решение на Пленум на ВКС от 15.11.2016 г.).

IV. Настоящото разпореждане да се публикува на вътрешния и външния сайт на ВКС - секция „Тълкувателни дела“, заедно с искането на Министъра на правосъдието.

**ГАЛИНА ЗАХАРОВА -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД**